

Az ősi yorki Micklegate kapu.

Budavár kapui és a hollandus szélmalmok

Irtá: Nagy Emil.

Néhány nap előtt a Pesti Hirlap képes mellékletében megjelentek kedves fényképek, amelyek azokat a régi és festői *tabáni kapukat* ábrázolták, amelyeket műemlékeknek nyilvánítottak abból a célból, hogy történeti szépségük megkíméltessék a Tabánt modernizáló városrendezés előfutárjaiképpen megjelenő bontó csákányok pusztítása előtt. Ennek a bölcs intézkedésnek határozottan konzervatív nemzeti érzelleti *jelképes* jelentősége van, mint ahogy viszont ellentétes irányzatú jelképes jelentősége volt annak a vandál cselekedetnek is, amelyvel néhány évtized előtt modernségnek hitt hagyományellenes brutalitással lebontották, megszüntették Budavárának három szép kapuját: a bécsi kaput, a fehérvári kaput és a Ferenc József kaput. Ezek közül az első kettőhöz érdekes régi történeti emlékek tapadtak, de ez a szempont nem számított abban a korszakban, amikor a dühöngő álliberalizmus levegőjében azt gondolták vezető embereink is, hogy a történeti idők emlékeinek lekicsinylése és láb alól eltétele egyértelmű a modern szabadelvű eszmék kultuszával. A történeti emlékekhez és hagyományokhoz ragaszkodó nemzeti érzellet szempontjától el is tekintve, mennyivel érdekesebb és vonzóbb lenne ma Budavára a mind sűrűbben hozánk járó idegenek számára is, ha megvolnának még ezek a régi kapuk s modernségnek hitt filiszter érzékletlenséggel ki nem forgatták volna Budavárát ősi várszerű jellegéből. Hisz jól tudjuk, hogy a felénk forgoló idegenek mindig azt keresik, hogy mit láthatnak nálunk olyat, ami történeti és speciálisan nemzeti, s hagyományilag, fajilag és néprajzilag jellegzetesen magyar. Olyan dolgok, amiket otthon is láthatnak, természetesen nem igen érdeklik őket.

Országunk történetének azokban az évtizedekben, amikor városrendezés cégére alatt elpusztították a régi emlékeket és elhordták a történeti budavári kapukat, sajnálatosan összezavarták a fogalmakat.

Azt hitték, hogy az a nemzet modern és dicséretesen szabadelvű, amelyik elrugja a láb alól mindazt, ami régi, s a legcifrább a dologban az, hogy a régi nemzeti hagyományok félrelökésével kapcsolatban igazán modernnek mégse lettünk abban az időben, hanem lényegileg mégis csak maradiak maradtunk. Elcsaptuk a régít, de igazán modernné még se váltunk s ez a megállapítás természetesen nemcsak építkezési kérdésekre talál, hanem *szimbólumszerűen* végigvonul liberálisnak esufolt állami és társadalmi közéletünk több évtizedén, minden más egyéb vonatkozásban is.

Micsoda irigykedéssel jár az ember akárcsak Németországban, Belgiumban és Angliában is, nem is szólva a különlegesen művészi emléktől országokról, amikor azt látja, hogy a világ minden kincséért se löktek volna félre egyetlen egy régi követ se, s emellett mégis tudtak modernékké fejlődni, állami és társadalmi életük semmiféle mezején se estek bele abba a tévhitbe, hogy a régi nemzeti hagyományok lenézése jelenti a modernséget és a szabadelvűséget, ahogy azt éppen megfordítva, nálunk képzeltek.

*

Mai eszünkkel azt gondolnánk, hogy abban az időben, amikor elhordták a budavári történeti kapukat, ez a kérdés nagy port vert fel a közéletben, s legalább belekapcsolták a hivatalos vita-

anyagba a történeti emlékek szeretetének és megkímélésének a szempontjait is, míg végre mégis csak a hibás felfogás győzött. Oh nem, egy mukkot se szólt akkor senki a nemzeti, történeti szempontokról. A Fővárosi Közmunkák Tanácsának 3347/1884. iktatószámú műszaki jelentését tartalmazó Előadói mindössze szóról-szóra ennyit mond:

„Miután ezek a kapuk a közlekedésnek csak hátrányára vannak, sőt annak szempontjából veszélyesek is, a tanács szükségesnek tartja azok lebontását s ajánlja ezt a fővárosnak.”

Ezen az alapon azután megindult hosszú iratváltás a közmunkatanács és a főváros között, míg nem nyolc év múlva az eszme felbukkanása után elhordták a kapukat, s a váltott iratokban még nagyítóüveggel se lehet egyetlen egy olyan betűt se felfedezni, amellyel valaki csak halvány kétséget is fejezett volna ki a tekintetben, hogy talán még se helyes a régi történeti kapuk megsemmisítése. Egyidejűleg bemutatom a képes mellékletben az ősi yorki Micklegate kaput, az se valami előnyös a közlekedésre, de kinek jutna eszébe Yorkban az a rettenetes gondolat, hogy a közlekedés érdekének a nevében hozzányuljanak az ősi kapuhoz, illetve a többi ősi yorki kapukhoz, ámbar Anglia a régi nemzeti dolgok megbecsülése mellett a modern világ kialakításában se maradt hátul.

*

Miközben a tabáni kapuk műemlékké nyilvánításának és a régi budavári kapuk megsemmisítésének két ellentétes nemzetekölési képeről elmélkedem, kedves és nagyban idevágó hirt olvasok a *hollandiai szélmalmokról*. Hollandiának legelőször tehennel ellepelt és csatornákkal át-meg-át-szótt frissen zöld pompás, festői tájához ugy hozzártartoznak a szélmalmok, mint a magyar dalmányhoz a sujtás. De a fejlődő gazdasági életsoron a haladó technika levágta a szélmalmokat. A szélmalmok 100 órából csak 22 óráig jártak, s 78 óráig csendesen álltak, mint ahogy szél hiányában nem forog a nem forog a dorozsmai szélmalom.

Ilyen teljesítőképességgel nem versenyezhetek a festői szélmalmok a szünet nélkül zakatoló csunya motoros malmokkal. Ennek az lett a következménye, hogy az ősi szélmalmok száma 6000-ról leszállott 2700-ra a hollandiai festői tájon. Nagyon szomorkodtak emiatt a hollandus jó hazafiak, hisz ha kipusztulnak a szélmalmok, gyászosan elveszti a szép Hollandia látképének egész jellegzetességét... Egy leydeni derék szélmalomtulajdonos, akinek már a negyedik őse is szélmalommolnár volt, nem tudott belenyugodni ebbe a nemzetietlen, gyászos sorsba. Dekkernek hívják. Addig törte a fejét, amíg kitalált olyan technikai tökéletesítést a szélmalom kerekének a forgása körül, hogy szélmalma 100 órából már nem 22 óráig jár többé, mint azelőtt, hanem 73 és fél óráig. Miután pedig a szél ingyért fúj, a benzin ellenben drága, versenyképessé vált újra a szélmalom a motoros malmokkal, s egyik új szélmalom a másik után épül újra Hollandia festői tude honában, mialatt átalkítják a régieket is a Dekker-rendszer szerint.

Az én magyar lelkemnek ez a hollandus Dekker gyönyörű *szimbólum*. Jelképe annak, hogy hogyan lehet összekötni a régi, történeti, nemzeti tradíciók szeretetét, imádását a modern haladással. Előre kell mennünk nekünk is a nemzetek haladó versenyében nagy törekvéssel, izzó munkával, de tartjuk azt mindig a lelkünk előtt, hogy modernség kedvéért sohase rugjuk el magunk alól azt, ami régi, történeti, nemzeti és magyar, sőt ássunk elő minden régít, amit eltetett a vétkes eszmezavar, s arra építsük rá mindazt az ujat, amit megkövetel a haladó élet.